

ผู้หญิงหายไปไหนในวาทกรรมพรหมจารี?: มุมมองจากสื่อ พ.ศ. 2449-2519
Where did women disappear to during the discourse on virginity?
A perspective based on the media from 1906 until 1976¹

ดร. ชเนตตี ทินนาม², รศ.ดร.อรรณพ ปิลันธน์โอวาท³
chanettee_tinnam@yahoo.com

บทคัดย่อ

การตื่นตัวของผู้หญิงไทยเพื่อต่อสู้ต่อความรุนแรงในประวัติศาสตร์เริ่มต้นอย่างกระตือรือร้นตั้งแต่ปี 2449 ในเรื่องสิทธิทางการศึกษา อาชีพและความสัมพันธ์ในครอบครัว ทว่าในมิติด้านร่างกายกลับกลายเป็นประเด็นที่ถูกพูดถึงน้อย ทำไมเรื่อง “พรหมจารี” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อตัวร่างกายจึงกลายเป็นเสียงเงียบสำหรับผู้หญิง บทความนี้พิจารณาความไม่ต่อเนื่อง อำนาจและการต่อสู้ว่าเป็นของใครในวาทกรรมพรหมจารี บนพื้นที่สื่อ ได้แก่ นิตยสารสตรี หนังสือพิมพ์ โฆษณา วรรณกรรม และภาพยนตร์ ระหว่างปี พ.ศ.2449-2519 ความไม่ต่อเนื่อง (discontinuity) ของวาทกรรมทำให้เส้นทางเดินของวาทกรรมพรหมจารีบนพื้นที่สื่อมิได้ราบเรียบเป็นเส้นตรงดัง การหายไปในวาทกรรมพรหมจารีของผู้หญิงคือความเงียบงันในบทบาทของผู้ต่อสู้ ผู้ชายคือผู้ไร้เยื่อพรหมจารีแต่กลับเป็นผู้มีอำนาจในการเป็นเจ้าของ กำหนดคุณค่า ทำลาย และคืนกลับ คุณค่าพรหมจารีนั้นสู่ผู้หญิง “พรหมจารี” จึงมีฐานะเป็นเพียง “ชิ้นส่วน” ซึ่งอาศัยหรือติดตั้งอยู่บนร่างกายผู้หญิงเท่านั้น แต่ผู้หญิงไม่ใช่ “เจ้าของสิทธิอันชอบธรรม” ของพรหมจารีตามการกำหนดของวาทกรรมในสังคม

คำสำคัญ: วาทกรรม, พรหมจารี, อำนาจ, การต่อสู้

Abstract

The awakening of Thai women to fight violence in history began actively in relation to education, profession and domestic relationship rights since 1906. However, in regard to the physical dimension, it was hardly mentioned. Why did ‘virginity’ become the silence for women? This article aims to find out who created the discontinuity, power, and the resistance in the discourse on virginity in the media spaces during 1906-1972, namely women’s magazines, newspapers, advertisements, literature, and movies. The discontinuity of discourses has not enabled the path of the discourse on virginity in the media space to be in a straight line. The disappearance of women in the discourse on virginity is the silence in the role of fighters. Men have no hymen but they have the power to own, set the value of, destroy, and return the value of such virginity to women. Therefore, ‘virginity’ is only a part dependent on or attached to the women’s body. Women are not the ‘rightful owners’ of their virginity as prescribed by discourse in the society.

Keywords: discourse, virginity, power, resistance

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเรื่อง ประวัติศาสตร์วาทกรรมความรุนแรงต่อผู้หญิงในสื่อ พ.ศ. 2449-2519 ซึ่งได้รับทุน 90 ปี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช

² อาจารย์ ดร. ประจักษ์นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ รองศาสตราจารย์ ประจักษ์นิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พรหมจารีสัญลักษณ์แห่งความดีงามของสตรี

“พรหมจารี” เป็นอุดมการณ์หลักในสังคมไทยที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมเพศวิถีของผู้หญิงมาช้านาน ความสมหวังในชีวิตคู่ซึ่งเป็นยอดปรารถนาของผู้หญิงทุกยุคทุกสมัยถูกผูกติดไว้กับการเก็บรักษาเยื่อพรหมจารีของหญิงสาวอย่างเข้มงวด พรหมจารีของผู้หญิงมิใช่สิ่งที่ต้องเก็บรักษาไว้ชั่วชีวิต หากแต่สามารถเสียได้ในบริบทที่ถูกต้องนั่นคือภายใต้การแต่งงาน

Hanne Blank (ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2551, หน้า 63) กล่าวถึงข้อสังเกตของนักประวัติศาสตร์หลายท่านว่า รากฐานความเชื่อและลักษณะสังคมที่รองรับการให้คุณค่ากับพรหมจารีของผู้หญิง ไม่น่าจะอยู่ในสังคมสยามแต่เดิม เพราะสังคมสยามและสังคมอื่น ๆ อีกหลายสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีความแตกต่างอยู่หลายประการ จากระบบความเชื่อที่ให้คุณค่ากับความบริสุทธิ์ทางเพศของผู้หญิง ระบบความเชื่อความหมายที่ให้คุณค่ากับพรหมจารียังมีระบบการสืบสกุลสถานะและทรัพย์สินทางฝ่ายพ่อ ทำให้ความชัดเจนว่าเด็กที่เกิดมาเป็นลูกของชายใดเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง พรหมจารีของผู้หญิงก่อนการสมรสจึงเป็นเรื่องใหญ่ เพื่อความมั่นใจเชิงพันธุกรรมสำหรับพ่อเด็ก

สำหรับสังคมไทย การให้ความสำคัญกับพรหมจารีและการรักษาวงสรวงตัวของผู้หญิงอย่างเคร่งครัด น่าจะปรากฏขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา โดยรับเอาความเชื่อในเรื่องเพศแบบวิคตอเรียน¹ จากการศึกษาของผู้วิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์ทางทฤษฎีตามแนวทางของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) บนพื้นที่สื่อ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสารสตรี โฆษณา ภาพยนตร์ และวรรณกรรม ระหว่าง พ.ศ.2449-2519 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่หน่ออ่อนของดอกไม้สิทธิสตรีได้เริ่มลงดินในยุคบุกเบิกสื่อสตรีและขบวนการสตรีนิยมแบบเสรีนิยมในประเทศไทย กระทั่งเบิกบานถึงขีดสุดในช่วงท้ายของการศึกษาในสมัยประชาธิปไตยเบงบาน สะท้อนให้เห็นว่า “พรหมจารี” ได้ถูกนำมาประกอบสร้างความหมายให้เป็นคุณสมบัติที่ดีงามของผู้หญิง สื่อสตรียุคบุกเบิก² ได้นำเสนอเนื้อหาที่เผยให้เห็นรอยร้าวของวาทกรรมพรหมจารี³ โดยการผลิตความเชื่อว่าการได้มาซึ่งความรักจากสามีถูกแทนค่าด้วย

¹ ความเชื่อในเรื่องเพศแบบวิคตอเรียนหมายถึงความเชื่อที่ว่าเพศสัมพันธ์ที่ถูกต้องคือเพศสัมพันธ์แบบที่มีการแต่งงานและเพื่อก่อให้เกิดการผลิตรายาท กิจกรรมทางเพศนอกเหนือจากนี้เป็นสิ่งชั่วช้า ผู้หญิงไม่ควรเรียนรู้เรื่องเพศและไม่ควรมีความต้องการทางเพศ หน้าที่ของผู้หญิงคือการดูแลบ้าน การเป็นภรรยาและแม่ แต่งกายด้วยเสื้อผ้าปกปิดเรือนร่างมิดชิด ผู้หญิงควรทำตามบทบาทที่สังคมกำหนด เป็นเพียงผู้ตามที่ดี และเป็นผู้รองรับความต้องการของผู้ชาย (ยศ สันตสมบัติ, 2535, หน้า 73-77; กล้วย กาศวิบูลย์, 2544, หน้า 59) ส่วนความเชื่อในเรื่องความบริสุทธิ์ของผู้หญิงตามหลักศาสนาคริสต์นั้น ย้อนกลับไปยัง พระนางมารีย์บริสุทธิ์ ผู้สามารถชุบชีวิตใหม่ให้แก่หญิงทั้งปวงเพราะพระองค์อยู่เหนือหญิงใด ทั้งนี้เพราะอย่างน้อยพระองค์มิบุตรได้โดยไม่ต้องการเรื่องเพศ ถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือว่าพระองค์ไม่เคยร่วมเพศ แต่สำหรับผู้หญิงเดินดินทั่วๆ ไป การเป็นผู้หญิงบริสุทธิ์คือผู้หญิงที่ไม่เคยร่วมเพศกับผู้ชาย ดังนั้นความสำคัญของหลักการเรื่องความบริสุทธิ์ของผู้หญิงนั้นอยู่ที่ร่างกาย การควบคุมร่างกายให้บริสุทธิ์นี้ถือเป็นการปฏิเสธความเป็นเพศของมนุษย์ซึ่งถูกเรียกร้องจากธรรมชาติให้สืบพันธุ์ การยืนยันในความบริสุทธิ์นี้เป็นการสร้างสถานะของผู้หญิงใหม่ให้ย้อนกลับคืนไปสู่สถานะดั้งเดิมก่อนที่อวัยวะชกขวานอดัมกินผลไม้ต้องห้าม (R. Howard Bloch อ้างถึงใน ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2541, หน้า 191)

² นิตยสารผู้หญิงฉบับแรกในยุคบุกเบิก คือ “กุลสตรี” ออกเผยแพร่ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2449 ในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 แม้จะมีผู้จัดทำที่เป็นชายรวมอยู่ด้วย แต่หลังจากนั้นไม่นานนักผู้จัดทำนิตยสารสตรีล้วนมีผู้หญิงเป็นแกนนำทั้งสิ้น เช่น “สตรีศัพท์” (พ.ศ.2465) มีนางสาวมะอบ พงศ์ศรีจันทร์เป็นเจ้าของและบรรณาธิการ “สตรีไทย” (พ.ศ.2469) มีนางสาวแฉล้ม จิระสุข เป็นเจ้าของและบรรณาธิการ “นารีเชรม” (พ.ศ.2469) มีหม่อมหลวงศิริสวัสดิ์ ชุมสายเป็นเจ้าของและบรรณาธิการ “สยามยุพดี” (พ.ศ.2471) มีนางสาวตฤณ หลิมมงคล เป็นเจ้าของและบรรณาธิการ เป็นต้น นิตยสารสตรีเหล่านี้มิใช่เป็นเพียงแค่นิตยสารเพื่อผู้อ่านผู้หญิงเท่านั้นแต่ยังเป็นนิตยสารที่ผู้หญิงเป็นผู้จัดทำขึ้นและมีเนื้อหาความรู้เฉพาะสำหรับผู้หญิง เช่นหน้าที่ของผู้หญิง การดูแลครอบครัว ความรัก ปัญหาเรื่องสิทธิและความไม่เท่าเทียมที่ผู้หญิงต้องเผชิญ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่ผู้หญิงสนใจ ดังนั้นจึงถือเป็นยุคเริ่มต้นที่ผู้หญิงได้กลายฐานะมาเป็นผู้ส่งสารโดยใช้ช่องทางสื่อมวลชน ในยุคนีจึงถือเป็นยุคบุกเบิกขบวนการสตรีนิยมแบบเสรีนิยมในประเทศไทย (จิตติมา, 2538; พิมพ์ทัย, 2534; อรุณา, 2545)

³ รอยร้าวของวาทกรรม (threshold) หมายถึงจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงวาทกรรมในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา เป็นจุดเริ่มต้นของความชะงักงันในความต่อเนื่องของความรู้ แล้วนำเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงวาทกรรมอย่างเชื่อมโยงซ้ำด้วยอำนาจกดทับเพื่อเข้าสู่การตัดขาดจากจุดแรกเริ่มของความรู้ชุดเดิม ประหนึ่งเป็นการทิ้งเพียงร่องรอยของรอยร้าวบนพื้นผิวของความรู้ เป็นการเผยตัวของระเบียบวินัยและรหัสของความรู้ที่สร้างองค์ประกอบของความรู้และภาวะที่เป็นอยู่ ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นข้อจำกัดและการปลดปล่อยสนามวาทกรรมจากโครงสร้างที่ก้าวพ้นประวัติศาสตร์ (the historical-transcendental structure)

การเสียสละพรหมจารีของผู้หญิงให้แก่ชายผู้เป็นเจ้าของเธอ โดยนัยนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงต้องใช้ “เยื่อพรหมจารี” ในการแลก “ความรัก” จากผู้ชาย

ความสุขอันสตรีจะได้รับไม่ใช่มาจากความโก้หรือความมีทรัพย์อย่างเดียว
ความสุขแท้จริงมาจากความรัก อันเป็นยอดความหวานแห่งชีวิต...รสหอมหวานอันบริสุทธิ์
ของหญิงมีอยู่ก็เมื่อเป็นสาวพรหมจารีเท่านั้น (สตรีศัพท์, 4 ตุลาคม 2465)

สอดคล้องกับทัศนะของหนังสือพิมพ์ซึ่งจัดทำโดยผู้ชายได้ให้ค่าความหมายของความบริสุทธิ์ และความสาวของผู้หญิงว่าคือสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิต รวมทั้งผูกติดวาทกรรมพรหมจารีไว้กับความรักจากผู้ชาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ปิตาธิปไตยในฐานะปัจจัยเบื้องหลังวาทกรรม

เพศของเธอโลกให้ความอิสระน้อย ความบริสุทธิ์ของเธอเป็นของที่ต้องสงวนยิ่ง
นัก เช่นเดียวกับความรักที่บังเกิดขึ้นกับเธออย่าเห็นความรักเป็นของที่หยิบได้ง่าย ๆ เมื่อเธอ
เสียความรักไปกับชายใด ความบริสุทธิ์ของเธอก็เศร้าหมองด้วยเหมือนกัน (สยามราษฎร์,
12 สิงหาคม 2474)

สตรีใดเป็นผู้ปราศจากความบริสุทธิ์แล้วไซ้ สตรีนั้นย่อมมีส่วนแห่งความตกต่ำ
เป็นแท้ สตรีมีชีวิตอยู่เพียงครั้งเดียวสำหรับการเป็นผู้บริสุทธิ์ เป็นสตรีจงรักษาความบริสุทธิ์
ให้เหมือนโคจามรีรักษาขนหางด้วยเถิด (สยามราษฎร์, 14 สิงหาคม 2474)

ความเปนสาวของเธอเป็นข้าศึกแก่เพศชายยิ่งนัก เธอจะต้องระวังพยายามรักษา
ความบริสุทธิ์ไว้ให้ดี อย่าใจเร็วด่วนได้ เพราะเห็นแก่ยศศักดิ์สมบัติภายนอก ก่อนที่จะตกลง
ใจเธอต้องนับหนึ่งให้ถึงสิบก่อนเสมอ มองเห็นภัยในกายภาคน้ำให้มาก ๆ เพราะความ
หอมความบริสุทธิ์ของเธอมีนเดียวครั้งเดียวเท่านั้น พลัดท่าพลัดทางไปแล้วน้ำตาจะร่วง
(สยามราษฎร์, 1 สิงหาคม 2474)

การพร่ำสอนให้สตรีรักษาพรหมจารีเป็นรูปแบบหนึ่งของการกดขี่ผู้หญิงแบบศักดินา และถูกพัฒนา
ต่อเนื่องต่อมา คล้ายกับการสร้างอุดมการณ์ให้สตรีเห็นตัวเองอ่อนแอ และบุรุษต้องเป็นฝ่ายให้การปกป้อง
คุ้มครอง การผลิตวาทกรรมพรหมจารีด้วยการสืบทอดความหมายความรุนแรงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรม
และการทำให้วาทกรรมนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในหนังสือพิมพ์ซึ่งจัดทำโดยผู้ชาย จึงเป็นกระบอกเสียงจาก
ผู้ชายเรียกร้องการตอบแทนการปกป้องดังกล่าวจากสตรีด้วยการรักษาพรหมจารี ไม่เพียงเท่านั้นหนังสือพิมพ์
ผู้ชายยังได้ต่อยอดการสร้างความหมายของความบริสุทธิ์ของผู้หญิงจนทำให้ความหมายของพรหมจารีมิได้คงอยู่
เพียงแค่สัญลักษณ์แห่งความดีงามของผู้หญิงแต่เพียงอย่างเดียว หากได้ปริแตกความหมาย¹ ไปสู่การทำให้ผู้หญิง
ต้องเหยียดผู้หญิงด้วยกันเอง

¹ การปริแตกของวาทกรรม (rupture) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงวาทกรรมที่ยังมีใช้การเปลี่ยนแปลงอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด เป็นการจัดเรียง
โครงใหม่ขององค์ประกอบวาทกรรมที่ยังคงทิ้งร่องรอยของความต่อเนื่องจากวาทกรรมความรุนแรงต่อผู้หญิงในชุดก่อนหน้า เป็นการ
ปรับเปลี่ยนความหมายที่ยังคงเค้าของความหมายเดิม

เพื่อป้องกันความมัวหมองและการครหาในทางจากคนอื่น.. เธอไม่ควรคบหญิงที่
เคยมัวหมองสาส์นในพรหมจรรย์ (สยามราษฎร์, 1 สิงหาคม 2474)

การแบ่งพวกเธอพวกฉันโดยใช้เกณฑ์ความสามารถในการรักษาพรหมจารีไว้ได้นั้น เป็นการตอกย้ำให้
เห็นว่าวาทกรรมพรหมจารีมีอุดมการณ์เรื่องชนชั้นแอบแฝงอยู่เบื้องหลัง แม้ในกลุ่มผู้หญิงด้วยกันก็มีไขว่
เดียวกัน ความบริสุทธิ์ของผู้หญิงจึงเป็นมายาคติที่ถูกใช้ในการแบ่งแยกกุลสตรีออกจากหญิงเลวทั้งหลาย

โดยทั่วไป ยิ่งสังคมมีความแตกต่างทางชนชั้นมากเท่าใด ความเข้มงวดกวดขันในเรื่องเพศก็ยิ่งมากขึ้น
ชนชั้นสูงจะมีความเข้มงวดกับความเสื่อมเสียหรือการแปดเปื้อนอันเกิดจากการมีเพศสัมพันธ์กับชนชั้นต่ำกว่า
ผู้หญิงในกลุ่มชนชั้นสูงถูกห้ามเด็ดขาดมิให้เกลือกกลั้วกับชนชั้นต่ำ ไม่มีเสรีภาพในการคบหาสมาคมออกนอกบ้าน
ไม่มีสิทธิในการเลือกคู่ครอง ผู้หญิงกลายเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองภายในชนชั้น เป็นกลไกในการสืบทอด
อำนาจ ทำให้เกิดความจำเป็นในการผูกขาดเพศสัมพันธ์ของผู้หญิงในชนชั้นเอาไว้ด้วยมโนทัศน์เรื่องความบริสุทธิ์
หรือพรหมจารี (ยศ สันตสมบัติ 2537, หน้า 98)

ความเข้มงวดของวาทกรรมพรหมจารีซึ่งสะท้อนผ่านการกำหนดคุณสมบัติของผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน
ว่าต้องเป็นสาวบริสุทธิ์เท่านั้น ทำให้วาทกรรมพรหมจารีได้เข้ามาทำหน้าที่ในการควบคุมเพศวิถี¹ ของผู้หญิงใน
สังคม โดยมี “วาทกรรมเพศห้ามพูด” เป็นปัจจัยเบื้องหลังในการกำกับห้ามมิให้สตรีที่ยังไม่ได้เข้าสู่พิธีสมรสพูดคุ
ยสนทนาถึงประเด็นเพศสัมพันธ์ในชีวิตสมรส ดังเช่น บทความ “สองสาวบริสุทธิ์” ในหนังสือพิมพ์ชาติไทย (17
ตุลาคม 2475) เผยให้เห็นบทสนทนาของเดือนและจันทร์ สองสาวบริสุทธิ์ผู้แสดงความปรารถนาที่จะล่วงรู้
เหตุการณ์ในคืนวันวิวาห์ของเพื่อนสาว

เดือน: “ไม่อยากจะรู้เรื่องพวกนี้ เพราะอีกไม่กี่ก็ต้องรู้เมื่อแต่งงาน”

จันทร์: “ผิดกับฉันเสียไกล สิ่งที่จะต้องทำ ฉันต้องรู้ล่วงหน้าพอสมควร”

เดือน: “สิ่งต่างๆที่เราสนทนานี้เป็นการไม่สมควรมาก ถ้าใครได้ยิน คงจะนึกติเตียน”

จันทร์: “ไม่สมควรเรื่องอะไร ในเมื่อมันเป็นธรรมดาของโลก คนเราทุกคนจะต้องทำการวิวาห์”

จากบทสนทนาของสองสาวแสดงให้เห็นการต่อสู้ของมโนทัศน์ที่เป็นคู่ตรงข้ามระหว่าง เดือนซึ่งเป็น
สาวอนุรักษนิยมผู้อยู่ในกรอบวาทกรรมกุลสตรีอย่างเคร่งครัด ส่วนจันทร์คือตัวแทนของสาวสมัยใหม่ผู้ท้าทายต่อ
วาทกรรมหลักในสังคม แต่แล้วจันทร์ก็ต้องยอมจำนนต่อวาทกรรมเพศห้ามพูดซึ่งมีวาทกรรมกุลสตรีอยู่เบื้องหลัง
ที่คอยกำกับมิให้สาวพรหมจารีรู้ในเรื่องเพศตามอุดมการณ์หลักในสังคม เพราะในตอนท้ายของบทความ ผู้เขียน
คือผู้ที่ใช้อำนาจในการตัดสินให้เรื่องเพศยังคงเป็นความเจียมจำเป็นสำหรับสองสาวพรหมจรรย์ต่อไป

มโนทัศน์เรื่องพรหมจารีที่หญิงต้องมอบให้ชาย ถูกสร้างขึ้นภายใต้กรอบอุดมการณ์กุลสตรี เพื่อที่จะ
เป็นแบบแผนทางเพศวิถีที่กำกับผู้หญิงไว้ในบ้านและยังทำให้ผู้หญิงต้องพึ่งพิงผู้ชายมากขึ้น มิติประเวณีของ
ผู้หญิงจึงกลายเป็นเพียงกลไกในการสืบทอดอำนาจของปิตาธิปไตย² ขณะที่ผู้ชายสามารถดักดวงความสุখনอก
บ้านได้โดยสังคมไม่เคยต้องเป็นห่วงความบริสุทธิ์ของเขาเหล่านั้น วาทกรรมพรหมจารียังคงถูกผลิตซ้ำและสืบสาย
ความหมายต่อมา จากการความเชื่อของสื่อสตรียุคบุกเบิกที่พร่ำสอนให้ผู้หญิงรักษาพรหมจารีเพื่อแลกความรัก
จากชาย วาทกรรมพรหมจารีในสื่อสตรียุคหลังปี พ.ศ. 2500 ถูกเพิ่มมูลค่าความศักดิ์สิทธิ์ภายใต้ปัจจัยเบื้องหลัง
ปิตาธิปไตยด้วยการปริแตกความหมายไปสู่ การรักษาพรหมจารีเพื่อความเป็นแม่ที่ดีของลูก

¹ เพศวิถี (Sexuality) หมายถึง ระบบวิธีคิดและ วิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความปรารถนาและการแสดงออกทางเพศ ซึ่งไม่ใช่พฤติกรรมตาม
ธรรมชาติ แต่เป็นการประกอบสร้างความหมายทางสังคม เพศวิถีจึงสัมพันธ์กับมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่
กำหนดและสร้างความหมายให้แก่เรื่องเพศ

² ปิตาธิปไตย (Patriarchy) หมายถึง ระบบคิดที่จัดวางความสัมพันธ์เชิงอำนาจให้ผู้ชายเป็นใหญ่

ถ้าผู้ชายจะแต่งงาน น้อยคนนักหรือแทบจะไม่มีเลยที่จะบอกว่าไม่แคร์ว่าผู้หญิงคนนั้นจะเคยผ่านมือผู้ชายคนไหนมาบ้างหรือไม่ นอกจากในกรณีที่เป็นที่รู้จักกันแล้วเช่น แม่หม้าย ผู้ชายมีสิทธิที่จะเลือกผู้หญิงที่สดสะอาดมาเป็นคู่ชีวิตของเขา และที่เขาเลือกนั้นก็เลือกมาก็เพราะเขาต้องการผู้ที่เหมาะสมจะมาเป็นแม่ของลูกที่จะสืบตระกูลและเชื้อสายของเขาต่อไป (สตรีสาร, 2507)

ทำไมผู้ชายจึงไล่หาผู้หญิงที่ไม่มีราศี เหตุผลเพราะเขาต้องการคนที่เหมาะสมที่จะมาเป็นส่วนสำคัญในชีวิตเขา คือทั้งเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขที่สำคัญคือเป็นแม่ของลูก ผู้หญิงบริสุทธิ์ไม่มีวันล้าสมัย ใครเขาจะว่าเขยคร่ำครึก็ว่าไป เพราะอะไรที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและเป็นความดีความงามย่อมคงทนชั่ววันรันดร์ (สตรีสาร, 1 กันยายน 2511)

๑๓ “พรหมจารี” คือคุณค่าข้าว

เมื่อมองไปในพื้นที่ข่าว “พรหมจารี” กลายเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ในการรายงานข่าวที่ใช้เรื่อง “เพศ” เป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการประเมินคุณค่าข้าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายในลักษณะที่ผู้หญิงตกเป็นผู้ถูกระทำ ดังเช่น ข่าวข่มขืน ถือเป็นความรุนแรงทางเพศที่ร้ายแรงเพราะนอกจากจะเป็นการกระทำความรุนแรงทางตรงต่อร่างกายผู้หญิงแล้ว ยังเป็นการทำลายความเป็นตัวตนของผู้หญิง โดยเฉพาะสังคมที่ยังคงติดอยู่ในกับดักที่ว่า ผู้หญิงที่ดีต้องรักษาพรหมจารีไว้จนถึงวันแต่งงาน การรายงานข่าวข่มขืนได้ทำหน้าที่ผลิตซ้ำความชอบธรรมให้กับวาทกรรมพรหมจารีด้วยการนำเสนอ ประเด็นการเสียหรือไม่เสียเยื่อพรหมจารี ให้กลายเป็นองค์ประกอบข่าวหรือคุณค่าข้าวที่สำคัญ เป็นการเผยตัวของรอยร้าวของวาทกรรมความรุนแรงทางเพศ ให้ไม่เพียงแต่เป็นความเจ็บปวดทางร่างกาย แต่ยังสะท้อนความรุนแรงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรม ในการประกอบสร้างความหมายที่โน้มนำไปสู่การทำลายตัวตนของผู้หญิง จากความบริสุทธิ์สู่ความแปดเปื้อนของผู้หญิงผู้ถูกระทำ

นางสาว... (ระบุชื่อ) อายุ 16 ปี กับนางสาว... (ระบุชื่อ) อายุ 11 ปี ถูกจับตัวไปเพื่อเอาทรัพย์สินและทำอนาจาร...ปรากฏว่ายังไม่เสียความบริสุทธิ์ ส่วนทรัพย์สินของกลางได้คืนบางส่วน (สยามราษฎร์, 4 สิงหาคม 2474)

สาววัยสิบแปดขวบถูกลักพาตัวมาข่มขืนในกรุงเทพฯ ต้องเสียสร้อยไปหนึ่งสายพร้อมกับความเป็นสาวยังไม่เซ็ด เวลาเพิ่งล่วงไปสามเดือนหลงคำหนุ่มคู่สาวคนเก่าตามเข้ามากรุงเทพฯ อีกครั้งหนึ่ง ถูกหนุ่มบังคับให้สละความสาวบำเรอชายจนบอบช้ำเมื่อหลบหนามรณาได้ไม่มีเงินกลับบ้านเขียนบันทึกครวญถึงพระคุณแม่ว่าเปนเพราะไม่เชื่อแม่สอนน้ำตาจึงเซ็ดหัวเข้า (พิมพ์ไทย, 5 มีนาคม 2493)

สาวชาวสวนซึ่งถูกบุรุษพยาบาลเล็ดสินใช้ความเป็นมารสังคمل่อลงวางยาแล้วพาตัวไปพร้าพรหมจรรย์จนยับเยินรายนี้คือล้นทม (นามสมมติ) อายุ 16 ปี (ไทยรัฐ, 1 กันยายน 2506)

นายประเสริฐ ได้ใช้กำลังกายปลุกปล้ำ ด.ญ... (ระบุชื่อ นามสกุล) อายุ 14 ปี ขณะกำลังเดินอยู่ภายในตัวอาคารคนเดียว แต่เคราะห์ดีที่ยังไม่เสียตัวเสียก่อน (ดาวสยาม, 6 พฤษภาคม 2518)

การให้ความสำคัญต่อประเด็น “พรหมจารี” ในรายงานข่าวข่มขืน ได้แสดงให้เห็นอคติในวาทกรรมของหนังสือพิมพ์อยู่ 4 ประการด้วยกันคือ

ประการแรก หนังสือพิมพ์ได้ให้ความสำคัญต่อการคุกคามทางเพศของเด็กหญิงและผู้หญิงโสทมาก เป็นกรณีพิเศษ การที่รายงานข่าวต้องเพิ่มประเด็นการเสียหรือไม่เสียความบริสุทธิ์ลงไป ได้ทำให้การข่มขืนเด็กและผู้หญิงโสทกลายเป็นเรื่องราวใหญ่โตและเพิ่มความน่าสนใจมากกว่าการข่มขืนผู้หญิงสูงอายุ ผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหญิงโสทณี มักเป็นกลุ่มบุคคลที่ถูกเพิกเฉยมากที่สุดในการข่มขืน เพราะสังคมต้องการหลักฐานเรื่อง “ความบริสุทธิ์” ของฝ่ายหญิง เพื่อยืนยันว่าผู้หญิงที่ถูกข่มขืนนั้นเป็นผู้หญิงดีและมีได้ยินยอมกับการข่มขืน หญิงที่ไม่บริสุทธิ์มักถูกตั้งข้อสงสัยไว้ก่อน ดังที่มีข่าวในปี พ.ศ. 2509 กรณีศาลฎีกายกฟ้องคดีตำรวจข่มขืนหญิงโสทณี ด้วยเหตุผลสถานที่เกิดเหตุข่มขืนนั้นเป็นช่อง แสดงให้เห็นถึงการมอบอำนาจในการเล่าเรื่องให้แก่ผู้ชาย (ในข่าวนี้นี้คือ ศาล และ ตำรวจ) เพื่อยืนยันตัดสินความบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์ของผู้หญิง โดยนัยนี้สะท้อนถึงอำนาจของปิตาธิปไตยที่กำลังบงกชอยู่เบื้องหลัง

ศาลฎีกาตัดสินยกฟ้องคดี ร.ต.ต. ข่มขืนหญิง

ผู้คดีกันมา 3 ปี ที่เกิดเหตุเป็นช่อง

ศาลวินิจฉัยว่าที่เกิดเหตุเป็นช่องโสทณี ผู้เสียหายมั่วสุมอยู่ในช่องโสทณี

พยานหลักฐานต่างๆฟังไม่ได้ว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงจึงพร้อมกันพิพากษายกฟ้องจำเลยไป (ไทยรัฐ, 21 มีนาคม 2509)

วาทกรรมพรหมจารีได้ทำให้ผู้หญิงกลุ่มหนึ่งซึ่งปราศจากเยื่อพรหมจรรย์ กลายเป็นบุคคลไร้สิทธิไร้เสียงที่จะได้รับการปกป้องในร่างกายของเธอเอง ในกรณีนี้เป็นการใช้ปัจจัยเบื้องหลังเรื่อง “ชนชั้น” มาแบ่งแยกความเป็น “หญิงดีมีพรหมจารี” ออกจาก “หญิงไม่ดีไม่มีพรหมจารี” ทั้งๆที่ไม่ว่าเหตุการณ์ข่มขืนจะเกิดขึ้นกับผู้หญิงคนใด ไม่ว่าเธอเหล่านั้นจะมี ชนชั้น วย สรีระ อาชีพ เชื้อชาติ สถานภาพสมรส หรือสถานภาพทางสังคมแบบใด เธอทั้งหมดเหล่านั้นสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับความเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือจากสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

ประการที่สอง การให้ความสำคัญต่อ “เยื่อพรหมจรรย์” ของหนังสือพิมพ์ยังเป็นการสร้างนิยามความหมายอย่างแคบให้กับวาทกรรมข่มขืน ทำให้การข่มขืนด้วยวิธีการอื่น ๆ เช่น ทางทวารหนัก และทางปาก หลุดหายออกจากวาทกรรมชุดนี้ ดังนั้นเมื่อผู้หญิงถูกล่วงละเมิดทางเพศโดยไม่ผ่านอวัยวะเพศอันมีเยื่อพรหมจารีอยู่ แต่เป็นการคุกคามทางเพศในส่วนอื่นของร่างกายดังที่กล่าวมา โดยนัยนี้ทั้งในทางกฎหมายและการผลิตความหมายโดยสื่อมวลชนก็ดี ยังไม่มีการพิทักษ์สิทธิของผู้ถูกระทำให้เทียบเท่ากับการถูกข่มขืนแต่อย่างใด

ประการที่สาม การให้ความสำคัญกับการรายงานข่าวเรื่อง “เยื่อพรหมจรรย์” ยังเป็นการเบนความสนใจของ ข่าวข่มขืนไปที่เรื่อง “สรีระร่างกาย” เท่ากับเป็นการสร้างจุดเน้นให้สังคมมองเห็นเพียงแค่ “ความรุนแรงทางตรง” ที่เกิดขึ้นต่อผู้หญิงเท่านั้น แท้จริงแล้วการข่มขืนมิได้สัมพันธ์แค่ความเจ็บปวดทางกายเท่านั้น แต่สิ่งที่แฝงฝังอยู่ภายในปัญหาที่สำคัญยิ่งกว่าคือ ประเด็นเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรม ที่จัดวางความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมระหว่างหญิงชายและกลบเกล็นให้มองเห็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างและเชิงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นต่อผู้หญิงได้โดยง่าย

ประการที่สี่ การเน้นความสำคัญของข่าวไปที่ “เยื่อพรหมจรรย์” เป็นการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้หญิงให้เหลือเพียง “เศษเสี้ยวหนึ่งของร่างกาย” ซึ่งมีสภาพไม่ต่างไปจาก “วัตถุพยานแห่งคดี

อาชญากรรม” ที่ต้องใช้เพื่อยืนยันในฐานะที่เื่อพรหมจรรย์นั้นเป็นประจักษ์พยานขึ้นสำคัญของการข่มขืนใน
กระบวนการยุติธรรมและสื่อก็ได้เพิ่มคุณค่าของความเป็นวัตถุนั้นให้กลายเป็นสิ่งที่ลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์
ของผู้หญิง

รักต้องดูแลและเป็นเมีย: ความชอบธรรมของวาทกรรมพรหมจารี

ผลมาจากการที่สังคมปลูกฝังวาทกรรมพรหมจารีให้มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดสำหรับชีวิตหญิงสาว หากเสียตัวให้กับชายใดแล้ว ก็ต้องตกเป็นเมียชายนั่น หากไปมีสัมพันธ์ทางเพศกับชายคนใหม่ก็จะกลายเป็นหญิงไม่ดี วาทกรรมพรหมจารีจึงเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้หญิงกลายเป็นวัตถุสำหรับการฉุดคร่าและนำไปสู่การเปลี่ยนสถานะสู่การเป็นเมีย เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้ชายในการครอบครองหญิง และเป็นที่มาของการประกาศความหมาย “วาทกรรมพรหมจารีสัญลักษณ์ความดีงามของสตรี” ไปสู่ “วาทกรรมรักต้องดูแลในพื้นที่ข่าว” ภายใต้การกำกับของปัจจัยเบื้องหลังคืออุดมการณ์ปิตาธิปไตย

เอาปิ่นข่มแม่ของหญิงว่าไม่ยกลูกให้จะยิง (ประชาชาติ, 7กรกฎาคม 2480)

หนุ่มเจ้าชู้ยักษ์บุกขึ้นบ้านสาวลูกสาม ไม่พูดพาล่มทำเพลงโหมตัวหวังยัดเยียดความเป็นสามีให้ เลยถูกปล่อยที่เด็ดด้วยมีดบางเข้าที่หน้าเป็นอนุสรณ์รัก (ไทยรัฐ, 10 ตุลาคม 2506)

ฉุดสาวเป็นเมียจนท้อง 6 เดือน สาวแจ้งข้อหาข่มขืน ผมรักและหลงใหลเธอ เหลือเกินหมวด แต่เมื่อไม่สมหวังก็ต้องใช้กำลังกักขังฉุดกันอย่างนี้แหละผมสบายใจแล้วที่ได้เธอมาเป็นภรรยา (ไทยรัฐ, 28 มิถุนายน 2508)

การคงไว้ซึ่งสัญลักษณ์ของหญิงดีที่ต้องมีสามีเพียงคนเดียว “เมื่อเสียพรหมจรรย์ให้ใครก็ต้องตกเป็นเมียผู้นั้น” เป็นวาทกรรมที่กักขังสตรีไว้กับชะตากรรมมากมายในโลกภาพยนตร์ “ดวงใจ” ปฏิเสธความรักจากคุณหมอที่ขบถเลี้ยงเธอเพราะความมั่นคงต่อ “กฤษฎา” ชายคนแรกที่เธอมอบความบริสุทธิ์ให้

ฉันขอยินทรานที่จะไม่ยอมเสียตัวให้ใครอีกเป็นครั้งที่สอง คุณหมอเมตตาเลี้ยงดูดิฉันมากก็เลี้ยงดูดิฉันต่อไป หากไม่เมตตาก็อย่ารังแกดิฉันอีกเลย (แหวนทองเหลือง, 2515)

ในภาพยนตร์เรื่องศึกบางระจัน (2509) “เพ็ญ” กับ “จวง” ถูกจับไปเป็นตัวประกันในช่วงสงคราม เธอถูกข่มขืนและต่อมาทั้งสองก็ยอมรับชายที่ข่มขืนเป็นสามี ด้วยฐานคิดของวาทกรรมพรหมจารี

ผู้หญิงเรตกอยู่ในมือชายใดแล้วชายนั่นยอมได้ชื่อว่าผัว เสียตัวจนเกิดเรื่องแบบนี้แล้ว ฉันเสียใจ ฉันต้องรักดีกับเขา (ศึกบางระจัน, 2509)

การเสียตัวให้ชายใดคนแรก ชายนั่นคือผัว การเสียตัวครั้งต่อมา ชายนั่นจะกลายเป็นชู้ นี่คือการศักดิ์สิทธิ์อย่างยิ่งยวดของวาทกรรมพรหมจารี ดังเช่นการซ่อนปมของสถานภาพ “ชู้” และ “ผัว” ในภาพยนตร์เรื่อง “ชู้” (2515) ไว้อย่างแยบยล เมื่อ “เรียม” ประสบเหตุเรือแตกกลางทะเลลอยมาติดฝั่งยังเกาะแห่งหนึ่ง “เชิง” นักดำหอยมุกมาช่วยไว้ในคืนที่ช่วยเรียมไว้นั่นเอง เขาและเธอมีความสัมพันธ์กัน โดยที่หนังไม่ได้แสดงให้เห็นการปัดป้องขัดขืนของเรียมด้วยเธอยังไม่พ้นตัวจากพิษไข้ ต่อมาทั้งสองใช้ชีวิตร่วมกันประหนึ่งผัวเมีย เชิงไม่เคยไต่ถามถึงภูมิหลังของเรียม แต่แล้ววันหนึ่งโชคชะตาก็เล่นตลกกับชีวิต เมื่อ “เทพ” ผัวคนแรกของเรียมได้ปรากฏตัวขึ้น เชิงรู้จักเทพแต่เพียงในฐานะหมอที่มารักษาดวงตาของเขาเท่านั้น เมื่อเทพมาเจอเรียมอีกครั้งเขาใช้กำลังข่มขืนเธอและทำให้เรียมกลับไปมีความสัมพันธ์กับเทพอีกในหลายครั้ง เชิงรู้สึกถึงความผิดปกติกที่เกิดขึ้นใน

ความสัมพันธ์ของเทพและเรียม เขาจึงกล่าวหาว่าเรียมคบชู้ เรียมได้รับความกดดันทั้งหมดไม่ไหวจึงตัดสินใจเปิดเผยเรื่องราวว่าแท้จริง เชิงต่างหากที่เป็นชายชู้ เพราะ “ฉันเสียสาวให้กับเขาก่อน เขาจึงได้ชื่อว่าเป็นผัว” (ชู้, 2515)

ในช่วงที่กระแสละครปีไทยเบ่งบาน การปฏิเสธคุณค่าของวาทกรรมพรหมจารีโดยตัวละครหญิงปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในภาพยนตร์เรื่อง “เขาชื่อกานต์” (2516) แม้จะไม่มีเนื้อหาตอนใดในภาพยนตร์ที่ระบุว่าเธอได้มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ชายคนใดมาก่อนหรือไม่ แต่ “หญ่าย” เจ้าสาวของหมอกานต์ ก็ปฏิเสธที่จะสวมชุดแต่งงานสีขาวอันเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ ท่ามกลางข้อกังขาของผู้คนในสังคมที่ต่างตั้งคำถามว่าเหตุใดเธอจึงทำเช่นนั้น เธอตอบกลับทุกคนที่ถามเธอว่า “ฉันไม่สนใจหรอก แล้วคนที่ใส่สีขาวในงานแต่งงานบริสุทธิ์ทุกคนเธอ” นับเป็นภาพยนตร์เรื่องแรก ๆ ที่ให้ตัวแสดงหลักของเรื่องออกมาสะท้อนความคิดการต่อต้านวาทกรรมพรหมจารีในลักษณะแตกหัก¹ เป็นการต่อสู้เชิงความหมายเพื่อต้านวาทกรรมหลักคือชนบประเพณีในสังคมที่ให้ความหมายสีขาวมีคุณค่าเทียบเท่ากับความบริสุทธิ์ของสาวพรหมจารี

อย่างไรก็ตามการตอบโต้ต่อวาทกรรมพรหมจารีในภาพยนตร์ไทยส่วนใหญ่ก็ยังคงติดอยู่ในกฎเหล็กสำหรับนางเอกหนังไทยคืออนุญาตให้เสียตัวได้เฉพาะพระเอกเท่านั้น ดังเช่น ภาพยนตร์เรื่อง เรือนแพ (2504) เจ้าแม่ตะเคียนทอง (2509) รักเอย (2511) พระลอ (2511) แม่ศรีไพร (2514) แหวนทองเหลือง (2515) สาวภูไท (2516) ทิวาหวาน (2517) ไอ้ลูกรัก (2519) สุดท้ายแม้จะเสียตัวให้กับพระเอก ภาพยนตร์ก็ยังต้องว่ายวนอยู่ภายใต้กรอบกติกาของวาทกรรมพรหมจารีของสังคมอย่างเคร่งครัด ดังนั้นการออกนอกกรอบวาทกรรมพรหมจารีจึงมักมีผลลงเอยไม่ค่อยสู้ดีนัก ดังที่ปรากฏว่า การสูญเสียพรหมจารีให้กับชายที่เธอรักนั้นมิได้นำพาชีวิตของหญิงสาวไปสู่ความสุขสมหวังแบบรักโรแมนติคอีกต่อไป แต่กลับเป็นจุดหักเหที่ทำให้เธอต้องเริ่มต้นเผชิญหน้ากับชะตากรรมที่เลวร้ายในเวลาต่อมาเปรียบดังบทโทษผู้ต่อต้านขัดขืนต่อวาทกรรม เคราะห์กรรมของหญิงสาวภายหลังการเสียตัวให้แก่พระเอกก่อนแต่งงานจึงมีดังนี้

ความริอาจของเพื่อนรักสามคนที่ร่วมอาศัยในเรือนแพนำมาซึ่งโศกนาฏกรรมแห่งชีวิต เพราะที่สุด “เพ็ญ” ก็มีอาลงเอยกับ “แก้ว” ชายซึ่งเธอมอบความบริสุทธิ์ให้ (เรือนแพ, 2504)

ความไม่เข้าใจกันระหว่าง “วณิ” กับ “ภาสกร” ความแตกต่างในฐานะชนชั้น นำไปสู่การตัดสินใจฆ่าตัวตายของ “วณิ” ในที่สุด (รักเอย, 2511)

การถูกตามล่าและหนีหัวซุกหัวซุนของ “ก้อนทอง” และ “อินทร” เข้าสู่พื้นที่ป่าที่เต็มไปด้วยภัยอันตราย (แม่ศรีไพร, 2514)

“แสนดี” ต้องสูญเสียพ่อที่ตรอมใจตาย เนื่องจากทำใจยอมรับลูกสาวที่เสียตัวให้กับชายหนุ่มต่างถิ่นไม่ได้ (สาวภูไท, 2516)

“พระเพื่อน” “พระแพง” และ “พระลอ” จบชีวิตลงพร้อมกันด้วยคมธนู พร้อมกับการเกิดศึกระหว่างสองเมืองตามมา (พระลอ, 2511)

วาทกรรมพรหมจารีกลายพันธุ์² สู่ความเป็นสินค้า

จากการแกะรอยวาทกรรมพรหมจารี³ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2449 เป็นต้นมา จากช่วงเวลาดังกล่าววาทกรรมชุดนี้ได้ปรับแก้ความหมายไปสู่ สัญลักษณ์ความดีงามของสตรี คุณสมบัติความเป็นแม่และเมียที่ดี สิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยนความรักจากผู้ชาย การแบ่งแยกผู้หญิงดีและไม่ดี และวาทกรรมรักต้องอด การปรับแก้ความหมาย

¹ การแตกหักของวาทกรรม (break) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงวาทกรรมอย่างสุดโต่ง เป็นปรากฏการณ์แตกหักจากวาทกรรมความรุนแรงต่อผู้หญิงชุดก่อนอย่างฉับพลันทันที มิได้ค่อยเป็นค่อยไปแบบวิวัฒนาการหรือเป็นผลมาจากปฏิกิริยาจากยุคก่อนหน้า

² การกลายพันธุ์ของวาทกรรม (mutation) หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงของวาทกรรมที่ใช้ระยะเวลายาวนาน การกลายพันธุ์ของวาทกรรมจะนำไปสู่ผลในทางตรงข้าม เป็นการหักโค่นความต่อเนื่องที่ยาวนาน

³ การแกะรอยวาทกรรมคือ วิธีการสืบสาวความเป็นมาของการปะทะประสานวาทกรรมภายใต้ความสัมพันธ์ต่อบริบททางสังคม

เหล่านี้เป็นการเปลี่ยนความหมายโดยยังคงความหมายดั้งเดิมของวาทกรรมพรหมจารีเอาไว้ กล่าวคือพรหมจารียังคงเป็นคุณสมบัติของความเป็นผู้หญิงที่ดีเอาไว้นั่นเอง

อย่างไรก็ตามหลังปี พ.ศ.2500 วาทกรรมพรหมจารีเริ่มมีการปรับความหมายใหม่ในลักษณะที่เป็นการกลายพันธุ์ (mutation) ซึ่งเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของวาทกรรมที่ใช้ระยะเวลายาวนาน การกลายพันธุ์ของวาทกรรมจะนำไปสู่ผลในทางตรงข้ามจากความหมายเดิม นั่นคือ แต่เดิมนั้นพรหมจารีคือคุณสมบัติความดีงามของผู้หญิงที่ติดตัวอยู่บนร่างกาย ผู้หญิงจะมอบพรหมจารีให้ชายได้ก็เพราะต้องการแลกความรักจากชายคนนั้น หรือถ้าชายใดถูกสาวพรหมจารีปฏิเสธไม่รับรัก วิธีการที่จะได้เธอมาก็ต้องไปฉุดคร่า แต่แล้วต่อมาคุณสมบัติดีงามของการมีพรหมจารีนั่นได้ถูกแยกส่วนออกจากเรือนร่างของสตรี พรหมจารีถูกทำให้มีสภาพไม่ต่างไปจากวัตถุสิ่งของที่สามารถนำปายราคามาติดและซื้อขายแลกเปลี่ยน พรหมจารีได้กลายเป็นสิ่งที่สามารถต่อรองราคาและตรวจสอบคุณภาพได้เหมือนสินค้าในตลาด ภายใต้การกำกับของอุดมการณ์ทุนนิยมและปิตาธิปไตย ดังสะท้อนผ่านภาพยนตร์ “ตลาดพรหมจารี” (2516) “เป้ย” สาวบริสุทธิ์ ถูกนายจ้างขายให้แมงดา เพื่อนำเงินมาซื้อเครื่องยนต์ติดเรือหาปลา “เครื่องยนต์” จึงมีคุณค่าเท่ากับ “พรหมจารี” ที่ขายไป เช่นเดียวกับวรรณกรรมเรื่อง “อิทธิพิศ” (2517) “ว้าว” ที่ใช้ทำนาของพ่อมีราคาเท่ากับค่าความบริสุทธิ์ของ “ศรีออน” ผู้เป็นลูกสาวซึ่งต่อมาถูกเปลี่ยนมูลค่าจาก “มนุษย์” สู่ความเป็น “สินค้า” ในตลาดโสเภณี แม้แต่ในพื้นที่โฆษณา “พรหมจารี” กลายเป็นตราสินค้า (brand) ประเภทความงาม ความเป็นสาวบริสุทธิ์สามารถนำมาใช้ได้เพียงแค่นี้ ผลิตภัณฑ์ “พรหมจารี” (อ้างอิงภาพ 1) โฆษณาผลิตภัณฑ์ภายใต้แบรนด์ “พรหมจารี”

อ้างอิงภาพ 1 ท้ายบทความ

เมื่อผู้ชายปฏิเสธคุณค่าของพรหมจารี: การเผยแพร่ของวาทกรรมสุภาพบุรุษ

การตอบโต้ต่อวาทกรรมพรหมจารีปรากฏในวรรณกรรมที่ผู้ชายเป็นผู้ประพันธ์ “ศรีบุรพา” ได้นำเสนออรรถยั่วของวาทกรรมภาคต่อสู่ต่อวาทกรรมพรหมจารีผ่านวรรณกรรมเรื่อง “มารมนุษย์” (ศรีบุรพา, 2471) หลวงโกศลคือชายผู้ปฏิเสธการยอมรับในคุณค่าของพรหมจารี ด้วยการแต่งงานกับเรณู หญิงที่เคยผ่านการแต่งงานมาแล้ว แม้เรณูจะแสดงความละอายใจต่อการเป็นหญิงไม่บริสุทธิ์ที่ไม่คู่ควรกับชายผู้เพียบพร้อมและแสนดีอย่างหลวงโกศลก็ตาม

ดิฉันทำให้คุณต้องเข้าใจมาครั้งหนึ่งแล้ว บัดนี้ยังจะต้องมารับหน้าที่เป็นผู้นำความอับอายขายหน้ามาสู่คุณอีกฉะนี้หรือ โอ้ คุณจะแต่งงานกับผู้หญิงที่ไร้ความบริสุทธิ์ได้อย่างไร (ศรีบุรพา, 2471)

ปัจจัยเบื้องหลังที่ทำให้หลวงโกศลปฏิเสธคุณค่าของวาทกรรมพรหมจารีก็คือ ความรักที่มีต่อเรณู และความดี (ความซื่อสัตย์) ที่หลวงโกศลคาดหวังจะได้รับ

ทำไมเล่ายอดรัก เราไม่ได้คิดจะเอาความบริสุทธิ์มาแต่งงานกันเลย เราจะเอาหัวใจ เอาความรัก ความซื่อสัตย์มาแต่งงานกันต่างหาก (ศรีบุรพา, 2471)

“นพพร” ในวรรณกรรม “ข้างหลังภาพ” (ศรีบุรพา, 2480) ครั้งหนึ่งได้เคยมีความรักอย่างล้นเอ่อต่อ “หม่อมราชวงศ์กิริติ” แม้จะรู้ว่าเธอแต่งงานแล้วซึ่งนั่นหมายความว่าเธอมีใช้สาวบริสุทธิ์ สิ่งสะท้อนในวรรณกรรมแสดงให้เห็นว่า ความสง่างาม ความดี และความเฉลียวฉลาดของหม่อมราชวงศ์กิริติในสายตาของ “นพพร” เป็นสิ่งที่มีคุณค่าสูงส่งยิ่งกว่าความสาวบริสุทธิ์ของสตรี

ขณะที่วรรณกรรมที่มีสตรีเป็นผู้ประพันธ์นั้นได้สะท้อนความคิดให้ผู้ชายปฏิเสธคุณค่าของวาทกรรมพรหมจารีเช่นกันดังเช่น “แสนวงศ์” ใน “อิทธิพิศ” (สุวรรณิ สุนธนา, 2517) เป็นชายหนุ่มอีกคนที่ผู้ประพันธ์เจตนาให้เขาต้องหลงรักในสาวไม่บริสุทธิ์เสมือนเป็นการลงโทษที่เขาเองครั้งหนึ่งเคยประกอบอาชีพเป็นนายหน้าค้าโสเภณี แม้เขาเพิ่งจะมารู้ความจริงหลังแต่งงานแล้วว่า “ศรีออน” เจ้าสาวของเขาไม่ใช่สาวพรหมจารี ศรีออนได้พยายามเน้นย้ำอยู่เสมอว่าเธอไม่ใช่หญิงบริสุทธิ์ด้วยเธอไม่เคยนี้รักเขาเลย แสนวงศ์จึงแสดงเจตนารมณ์

ดังที่ปรากฏในเรื่องว่า “ผมไม่เคยนึกถึงเรื่องนั้น อันที่จริงมันไม่สำคัญนัก” เพื่อเป็นการยืนยันในคำพูด แสวงษ์ จึงได้การแสดงความรักและความจริงใจต่อ “ศรีอ่อน” อย่างไม่เคยเปลี่ยนแปลง

อีกแง่มุมหนึ่งวรรณกรรมเรื่อง “สนิมสร้อย” (รงค์ วงษ์สวรรค์, 2504) ได้เสนอแง่มุมที่หักล้างเหตุผลที่ว่า ความดีของหญิงมีค่าเหนือพรหมจารี ทว่าความเลวของหญิงต่างหากที่มัดใจชายชั่วได้ คุณค่าของพรหมจารี จึงปราศจากความหมายเมื่อหญิงโสดชายชั่วมาพบกัน ดังคำพูดของ “เซลา” ชายชั่วที่ตกหลุมรัก “สิริ” โสเภณีผู้มีมือดีที่เคยฆ่าคนตายมาก่อน

สิริ ผมต้องการผู้หญิงคนสุดท้ายสักคนหนึ่ง คือเธอนั่นเอง ผู้หญิงคนหนึ่งไฉนใหม่ ผู้หญิงที่เคยเลวระยำมาแล้วอย่างน้อยก็เท่าผม เราคนเลวด้วยกัน เราจะเข้าใจในความเลวของกันและกัน ผมอภัยให้เธอและเธอไม่แค้นกับอดีตบาปของ ผม นี่คือเหตุผลที่นอกเหนือไปจากความรักของเรา (รงค์ วงษ์สวรรค์, 2534)

ในพื้นที่ข่าวปรากฏเรื่องราวความรักระหว่างชายหนุ่มกับหญิงสาวซึ่งไม่ใช่สาวบริสุทธิ์อยู่บ่อยครั้ง เมื่อเกิดเรื่องราวในลักษณะนี้ขึ้นหนังสือพิมพ์ไม่รังเกียจที่จะทำให้พรหมจารีตกเป็นข่าว แม้ว่าปมสำคัญของเนื้อหาข่าวนั้นอาจจะเป็นประเด็นความขัดแย้งในเรื่องอื่นก็ตาม ปัจจัยเบื้องหลังการปฏิเสธวาทกรรมพรหมจารีของผู้ชายในชีวิตจริงของข่าวไม่แตกต่างจากจินตนาการในวรรณกรรม ความรักที่มีต่อผู้หญิงยังคงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้ชายเหล่านี้ไม่แยแสต่อคุณค่าของพรหมจารี

นายทนายจะฟ้องร้องนางหมวยอยู่บ้าง จึงเกิดความหึงหวงเกรงนายเนตรจะเป็นผู้ชนะใจสาวไปครองเสีย ทั้งๆที่นางหมวยก็เคยมีสามีมาครั้งหนึ่งแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งทั้งนายทนายและนายเนตรก็เป็นโสดทั้งคู่ (ไทยรัฐ, 9 มีนาคม 2506)

อาคม มกรานนท์เผยเบื้องหลังชิงเมียนักแต่งเพลง ผมรัก “แดง” แม้เธอจะผ่านผู้ชายมาแล้ว ยืนยันแต่งงานแน่นอน ไม่แคร์แม้จะมีสามีมาแล้ว 2 คน (ไทยรัฐ, 22 สิงหาคม 2507)

จากการพบหนุ่มผู้เป็นคนรักของสาวสวยผู้เคราะห์ร้ายถูกข่มขืนรายนี้ หนุ่มผู้นั้นได้เปิดเผยว่า หากเสร็จคดีนี้แล้วเขาก็จะพาหญิงสาวไปจดทะเบียนสมรส เพื่อให้เป็นที่เสร็จสิ้นกันเสียที และไม่ได้แสดงความรังเกียจต่อเคราะห์กรรมที่ประสบกับคนรักของเขาเลย (ไทยรัฐ, 29 พฤษภาคม 2509)

ภาพยนตร์หลายเรื่องสะท้อนทัศนคติของผู้ชายบางคนที่ไม่ยึดมั่นถือมั่นกับวาทกรรมพรหมจารีเช่น “เจ้าสายน้ำผึ้ง” หลงรัก “เครือฟ้า” มาตั้งแต่เธอรุ่นสาว แม้ว่าเธอแต่งงานมีลูกไปแล้ว ก็ยังไม่ลดละที่จะได้เธอมาครอบครอง (สาวเครือฟ้า, 2508) “ยศ” บอกกับ “ภาวิณี” คุณแม่ลูกหนึ่งว่า “ผมไม่แคร์ว่าคุณเป็นใครมาก่อน” (ไอ้ลูกรัก, 2519) ในกรณีที่ผู้หญิงในภาพยนตร์ถูกข่มขืน เป็นชะตากรรมนำมาซึ่งการเสียพรหมจารี ความรู้สึกที่หญิงจะต้องสะท้อนออกมาเสมอหลังเหตุการณ์เกิดขึ้นคือ “ฉันไม่เหลืออะไรอีกแล้ว” (แม่ศรีไพร, 2514) บทบาทจากนั้นจึงเป็นหน้าที่ของชายที่จะต้องมาทำหน้าที่คืนกลับคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่ยังเหลืออยู่ให้กับหญิง ดังเช่นคำพูดของชายในทำนองที่ว่า “ชีวิตคนเรารัดตันใหม่ได้ อะไรเสียแล้วให้เสียไป” (แม่ศรีไพร, 2514) หรือ คำพูดของ “โทน” ที่ปลอบ “คุณแดง” หลังจากที่เธอถูกข่มขืนว่า “คุณแดงครับ ทุกสิ่งทุกอย่างมันเป็นฝันร้าย ผ่านไปแล้วมันจะไม่กลับมาอีก” (โทน, 2513) แสดงให้เห็นว่าชายเป็นทั้งผู้พร่ำพรหมจรรย์ไปจากหญิง เป็นผู้ทำให้หญิงสูญเสียความเป็นกุลสตรีของสังคม ขณะเดียวกันชายเองก็เป็นผู้ทำหน้าที่คืนกลับความเป็นกุลสตรีให้กับหญิงนั้นอีกครั้ง เมื่อเขาเอ่ยปากยอมรับได้ต่อชะตากรรมของหญิง เหตุใดชายเหล่านี้จึงไม่ยึดติดกับวาทกรรมพรหมจารี

กรณีของมัธยม และช่างพลองในแม่ศรีไพรนั้น เป็นเพราะสัญญาของลูกผู้ชายที่ช่างพลองมีไว้กับชายคนรักของมัธยมที่กำลังซบเซาตายว่าให้เขาช่วยดูแลมัธยมให้ด้วย ส่วนกรณีของ “โทน” ปัจจุบันที่แฝงอยู่เบื้องหลังน่าจะเป็นอุดมการณ์ชนชั้นที่กำหนดให้ “โทน” เป็นเด็กวัด กำพร้า ทั้งยังยากจน มาอาศัยอยู่ในบ้านพี่ชายคุณแดง ขณะที่คุณแดงเป็นสาวสมัยใหม่ร่ำรวย ดังนั้นการที่หญิงคนรักผู้มีชนชั้นทางสังคมสูงกว่าถูกข่มขืนจึงน่าจะเป็นสิ่งที่ชายต่ำศักดิ์อย่างโทนย่อมจะรับได้ ในทางกลับกันหากหญิงชนชั้นล่างถูกข่มขืน ชายคนรักของเธอที่เป็นชนชั้นสูงจะยอมรับได้หรือไม่เป็นสิ่งที่ยังไม่เคยมีภาพปรากฏออกมาในโลกภาพยนตร์ไทย

ในพื้นที่ข่าวปรากฏร่องรอยการนำเสนอเรื่องราวการถ่ายทอดอุดมการณ์ของความเป็นสุภาพบุรุษให้กับผู้ชาย ในพิธีประดับยศแก่นักเรียนนายร้อย ผู้สำเร็จการศึกษาออกมารับราชการเป็นทหารสัญญาบัตร ปี 2505 พลเอกถนอม กิตติขจร รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ให้ข้อเตือนใจแก่ผู้สำเร็จการศึกษา โดยในข้อที่สามของโอวาทได้มีการปลูกฝังอุดมการณ์เข้าเรือนให้แก่เหล่าทหาร เน้นย้ำไม่ให้ซิงสุกก่อนห้าม โดยนัยนี้เท่ากับเป็นการสอนสั่งให้ผู้ชายรักษาความบริสุทธิ์ของตัวเองเอาไว้ก่อนจะถึงเวลาที่เหมาะสม

1. รักษาเกียรติยศชื่อเสียงเสมือนชีวิต จงได้รักษาหวงแหวนเกียรตินี้ไว้เป็นอันดีอย่าให้มีมลทินมาแปดเปื้อนได้

2. ขอให้นำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาไปใช้ให้เป็นประโยชน์ นำความประพฤติอันดีงามไปเผยแผ่

3. เรื่องการครองเรือนขอเตือนว่าอย่าซิงสุกก่อนห้าม จงพิจารณาให้รอบคอบ อย่าอาศัยอารมณ์หุนหันสำคัญ (ประชาธิปไตย, 30 มกราคม 2505)

อย่างไรก็ตามวาทกรรมสุภาพบุรุษเพื่อการรื้อถอนวาทกรรมพรหมจารีนั้นอาจไม่ได้ติดตั้งในชุดความคิดของผู้ชายทุกคนเสมอไป อำนาจของปีศาจไทยยังคงเป็นพลังเปิดเผยที่มีอิทธิพลต่อวิถีคิดและการแสดงออกของผู้ชายในวาทกรรมพรหมจารี

ข้อเตือนใจสำหรับสตรีคืออย่าทำตัว เพี๊ยะหรือยั่ววนมาก เพราะผู้ชายไทยเห็นแก่ตัวมากที่สุดในโลกจะไม่ยอมรับสตรีที่เลอะเทอะมาก่อนเป็นภรรยา ถึงตอนแรกยอมรับ แต่พอทะเลาะกันก็จะขุดคุ้ยเรื่องไม่ดีมาเป็นข้อหย่าร้างเสมอ (ดาวสยาม, 27 ธันวาคม 2518)

หากว่าผู้หญิงนั้นไม่บริสุทธิ์เพราะเธอเป็นหม้ายหรือเธอผิดพลาดไปด้วยความอ่อนเชิงหรือความเขลาหรือเพราะเหตุสุดวิสัย ผู้ชายย่อมไม่ถือ แต่ถ้าเธอทำเพราะไม่เห็นเป็นของแปลกหรือผิดแต่อย่างใดคือเรียกว่าทำโดยเจตนาแล้วผู้ชายคนไหนไม่ถือผมยอมยกให้เป็นเทวดา เขาย่อมไม่ถือเพราะเขาไม่ได้คิดจะจริงจังกับเธอ หากคิดจะเป็นเพื่อนชมหัว ครั้งชั่วคราวหรือชั่วระยะหนึ่งจนกว่าจะเบื่อกันไป หากเขาต้องการจะหาผู้หญิงสักคนหนึ่งไว้เป็นเมียเป็นแม่ของลูก ร้อยทั้งร้อยเขาก็ต้องอยากได้ผู้หญิงดีที่จะเชิดหน้าชูตาเขาในสังคม (ดาวสยาม, 27 ธันวาคม 2518)

ผู้ชายส่วนหนึ่งได้ทำหน้าที่เป็นผู้ปฏิเสธคุณค่าของพรหมจารี หรืออีกนัยหนึ่งได้เข้ามาต่อสู้ต่อวาทกรรมพรหมจารีเสียเอง และอีกส่วนหนึ่งก็ยังคงตั้งหน้าตั้งตาผลิตซ้ำวาทกรรมพรหมจารีต่อไป ขณะที่ยังไม่เห็นการเคลื่อนไหวที่ชัดเจนของผู้หญิงซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำความรุนแรงในการต่อสู้ต่อวาทกรรมชุดนี้ แสดงให้เห็นถึงการกลับหัวกลับหางของวาทกรรมด้านหนึ่งของฟูโกต์ (Foucault, 1972) ที่ว่า ความไม่ต่อเนื่องของวาทกรรมก็คือการเปลี่ยนแปลงแบบผิดที่ผิดทาง กลับหัวกลับหาง การประเมินที่ผิดพลาด ความไร้เหตุไร้ผล ฯลฯ แทนที่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงจะเป็นผู้เรียกร้องความยุติธรรม กลับกลายเป็นว่าผู้ได้รับประโยชน์จากความรุนแรงนั้นเป็นผู้ปฏิเสธความรุนแรงเสียเอง

ต่อสู้ด้วยวาทกรรมสวมรอย¹: การเรียกหาความบริสุทธิ์จากผู้ชาย

การเรียกร้องให้ผู้ชายเป็นฝ่ายรักษาความบริสุทธิ์บ้างนั้น เป็นวาทกรรมโต้กลับวาทกรรมพรหมจารีที่พอจะปรากฏอยู่บ้างในพื้นที่สื่อ เป็นการสวมรอยวาทกรรมด้วยการนำวาทกรรมชุดเดิมที่ผู้ชายเคยใช้ในการกดขี่ผู้หญิงมาเป็นวาทกรรมต่อสู้ เป็นการคงความหมายเดิมของวาทกรรมนั้นไว้แต่สิ่งที่เปลี่ยนคือตัวผู้ใช้วาทกรรม กล่าวคือในคืนแรกของวันวิวาห์ผู้ชายมักใช้อำนาจปิตาธิปไตยในการตรวจตราหาความบริสุทธิ์ของเจ้าสาว แต่ในภาพยนตร์เรื่อง “พ่อปลาไหล” (2515) กลับตรงกันข้าม เมื่อ “จันทิพย์” นางเอกของเรื่องสวมบทบาทโต้กลับวาทกรรมพรหมจารีด้วยการย้อนรอยวาทกรรมโดยขอใบรับรองแพทย์เพื่อยืนยันผลเลือดบริสุทธิ์จาก “อุลิต” เจ้าบ่าวหมาด ๆ ของเธอซึ่งเป็นเพลย์บอยมีสัมพันธ์สวาทกับสาว ๆ นับไม่ถ้วน ผลก็คือ “อุลิต” ไม่มีใบรับรองแพทย์ เขาจึงต้องกระเด็นไปนอนห้องข้าง ๆ แทน

รื้อถอนด้วยวาทกรรมการแพทย์และเพศศึกษา

ในอดีตวาทกรรมการแพทย์มีส่วนในการสร้างคุณค่าให้กับพรหมจารี ผลการรับรองของแพทย์ที่ปรากฏในข่าวข่มขืนเป็นเครื่องยืนยันว่าครั้งหนึ่งวาทกรรมการแพทย์ได้ทำหน้าที่สนับสนุนวาทกรรมพรหมจารีว่าเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ของผู้หญิงสาวที่สามารถตรวจพิสูจน์ได้

สาวนักแสดงแจ้งถูกนักเขียนเอก ‘เศก ดุสิต’ อดูเข้าโรงแรม ใช้จ่ายสลับโปะหน้า
ชื่นใจ ผลการพิสูจน์ปรากฏว่านายแพทย์ไม่พบร่องรอยชำหรือบาดแผลจากฝ่ายหญิงแต่
อย่างไร ยิ่งกว่านั้นยังพบว่าเยื่อพรหมจารีของผู้หญิงได้ฉีกขาดมาเป็นเวลานานแล้ว
(ไทยรัฐ, 9 เมษายน 2509)

ต่อมาวาทกรรมทางการแพทย์ได้แตกหักจากวาทกรรมแพทย์ชุดเดิม แทนที่จะทำหน้าที่ยืนยันการมีอยู่หรือขาดไปของเยื่อพรหมจารี กลับกลายเป็นภาคโต้กลับของวาทกรรมพรหมจารีเสียเอง เมื่อมีการเปิดเผยข้อมูลทางการแพทย์ผ่านสื่อมวลชนว่าเยื่อพรหมจารีไม่ใช่สัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์อีกต่อไป

เยื่อพรหมจารีอาจจะฉีกขาดจากการกระทบกระเทือนภายนอก ไม่จำเป็นต้อง
เสียตัวให้แก่ชาย ทุกวันนี้สัญลักษณ์ของพรหมจารีจึงไม่ใช่เยื่อพรหมจารี ไม่ใช่เลือดที่ไหล
ออกมาในคืนแรกหรือครั้งแรกแห่งการสมรส (ลลนา, 15 สิงหาคม 2516)

การจะดูผู้หญิงตรงไหนว่าเคยเสียตัวให้ชายมาก่อนหรือไม่นั้น ในปัจจุบันนี้
สามารถดูออกผ่านทางส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกายและรายงานได้อย่างแน่นอนว่าเคยเสีย
ตัวมาแล้ว นอกจากหญิงที่เคยหลับนอนกับผู้ชายมาเป็นระยะเวลานานพอควรจึงจะมีการ
เปลี่ยนแปลงอวัยวะเพศอย่างเห็นได้ชัดซึ่งแพทย์เท่านั้นที่จะบอกได้จากการตรวจร่างกาย
(เบญจกัลยาณี, มกราคม 2518)

แต่กระนั้นความแข็งแกร่งทางทฤษฎีของวาทกรรมพรหมจารีทำให้ไม่ง่ายที่จะรื้อถอน แม้จะมีข้อมูลทางการแพทย์ซึ่งเป็นองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ซึ่งสังคมให้การยอมรับมากกว่าศาสตร์แขนงอื่น ๆ มา

¹ การสวมรอยวาทกรรม (role reversal) การนำวาทกรรมชุดเดิมที่ผู้ชายเคยใช้ในการกดขี่ผู้หญิงมาเป็นวาทกรรมต่อสู้ เป็นการคงความหมายเดิมของวาทกรรมนั้นไว้แต่สิ่งที่เปลี่ยนคือตัวผู้ใช้วาทกรรม ขณะเดียวกัน การสวมรอยวาทกรรม ยังปรากฏในวาทกรรมภาคกดขี่ด้วยเช่นกัน โดยเป็นการนำวาทกรรมกดขี่ผู้หญิงซึ่งเป็นถูกสร้างและใช้โดยคนกลุ่มหนึ่งมาสวมรอยใช้โดยคนอีกกลุ่มหนึ่ง

ยืนยันแล้วก็ตาม ผู้ชายส่วนหนึ่งก็ยังคงใช้กรอบวิธีคิดแบบเดิม ๆ ของอุดมการณ์พรหมจารีในการทำร้ายผู้หญิง

เมื่อแต่งงานดิฉันเป็นสาวสดบริสุทธิ์เหมือนคนส่วนมาก แต่นิजा แต่งไปแล้วถูกผู้ชายป่วยทางจิตคนนี้ด่าว่าอย่างน่าอนาถที่สุด เขาบอกว่า ไม่เชื่อหรือกว่าเธอเป็นสาวบริสุทธิ์มาได้จนปานนี้ แถมยังพูดเลวทรามแบบนี้ต่อไปอีกว่า แม้แต่แพทย์ก็ตรวจไม่พบว่าผู้หญิงคนไหนเคยผ่านชายมาแล้วบ้าง (สตรีสาร, 26 เมษายน 2513)

การให้ความรู้ด้านเพศศึกษา เป็นอีกความพยายามของสังคมยุคนี้ในการใช้วาทกรรมการแพทย์มาช่วยในการรื้อถอนวาทกรรมพรหมจารี แทนที่สังคมจะสอนให้ผู้หญิงยึดมั่นในคุณค่าของพรหมจารีโดยให้เพียงเหตุผลเดียวแบบตายตัวที่ว่าต้องรักษาไว้เพื่อชายผู้เป็นสามีคนเดียวเท่านั้น โดยไม่ได้ป้อนความรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศที่เหมาะสมให้กับเด็กผู้หญิง กลับทำให้เรื่องเพศกลายเป็นเรื่องเร้นลับที่กุลสตรีไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ยิ่งเป็นการตอกย้ำความเข้าใจแบบผิด ๆ ที่เป็นการทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมระหว่างหญิงชายมากขึ้น แทนที่จะให้ความรู้ถึงเหตุผลที่ต้องรักษาวลิตองตัวจนกว่าจะถึงเวลาที่เหมาะสมเพราะมันจะทำให้เกิดปัญหาในเรื่องเพศอย่างไรบ้างตามมา กลับใช้เพียงเหตุผลเดียวในการสอนความรู้เรื่องพรหมจารีว่าควรเก็บไว้เพื่อชายเท่านั้นซึ่งเท่ากับเป็นการปลูกฝังความอคติต่อเพศหญิงแบบไม่สิ้นสุด การนำเสนอวาทกรรมพรหมจารีภายใต้กรอบความคิดเดิม ๆ เช่นนี้สะท้อนให้เห็นวุฒิภาวะและจิตสำนึกในเรื่องความเท่าเทียมระหว่างหญิงชายของสื่อและสังคมยังมีความอ่อนแออยู่อย่างมาก

การที่เราจะปล่อยปละละเลยตามความเชื่อถือของคนโบราณที่ว่า เรื่องเพศเป็นเรื่องธรรมชาติ รอให้ถึงเวลาแล้วทุกคนก็ย่อมจะรู้เอง เกิดความเข้าใจและเป็นเองโดยไม่ต้องมีการศึกษา การสอน ทั้งยังเห็นว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องหยาบช่าลามก ไม่ควรนำมาให้เด็กสาววัยรุ่นศึกษา ไม่บังควรเอาใจใส่ บัดนี้ความเชื่อดังกล่าวนั้นกำลังจะสูญไปเกือบหมดสิ้นแล้ว โปรดจำไว้ว่า เพศศึกษา เท่านั้นที่จะทำให้บรรดากุลสตรีที่รักของเราได้รู้จักรักษาสุขภาพอนามัย รู้จักการปฏิบัติในทางควรไม่ควรอันเกี่ยวกับการปฏิบัติทางเพศอันเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ รู้จักถนอมป้องกัน รักษาอย่ายังงั้นใจและรู้จักประมาณในเรื่องความรู้สึก (มิตรหญิง, 2 เมษายน 2513)

การตอบโต้วาทกรรมพรหมจารีด้วยวาทกรรมทางการแพทย์และเพศศึกษา แสดงให้เห็นพลังอำนาจของ “ความรู้” ในฐานะที่เป็นปัจจัยเบื้องหลัง ด้านหนึ่ง “ความรู้” ทำหน้าที่สร้างความรุนแรงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมให้แก่ผู้หญิง อีกด้านยังมีบทบาทปลดปล่อยผู้หญิงจากความรุนแรง อำนาจของ “ความรู้” ได้ทำให้เรื่องเพศมิใช่ความหยาบช่าลามกแต่กลายเป็นเรื่องที่สามารถส่งเสียงในสังคมได้อย่างชอบธรรม และเป็นอีกหนทางที่เชื่อกันว่าจะทำให้มายาคติในวาทกรรมพรหมจารีซึ่งเสมือนหนึ่งเป็นการสร้างความคุ้นชินของสังคมโดยไม่คิดที่จะตั้งคำถาม สามารถรื้อทำลายลงได้ด้วยยุทธวิธีการต่อสู้ต่อวาทกรรม

บทส่งท้าย: ผู้หญิงหายไปไหนในวาทกรรมพรหมจารี?

การแกะรอยวาทกรรมพรหมจารีบนพื้นที่สื่อในประวัติศาสตร์ได้เผยให้เห็นความไม่ต่อเนื่อง การใช้อำนาจ และการต่อสู้ของฝ่ายต่าง ๆ ในสนามวาทกรรม ความไม่ต่อเนื่องของวาทกรรมพรหมจารีสะท้อนผ่านการเปลี่ยนแปลงของวาทกรรมในลักษณะของการเผยแพร่วิธีได้แก่การผุดบังเกิดขึ้นของวาทกรรมชุดต่างๆบนพื้นที่สื่อ การปรับแก้ของวาทกรรมโดยการขยายความหมายภายใต้กรอบวาทกรรมชุดเดิม การกลายพันธุ์ของวาทกรรมแบบถอนรากถอนโคน และการสวมรอยวาทกรรมหลักเพื่อรื้อถอนวาทกรรมหลักชุดเดิมอย่างแยบยล

เมื่อมองในประเด็นเรื่องอำนาจวาทกรรมพรหมจารีสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้หญิงและผู้ชายอย่างไม่เท่าเทียม ผู้ชายใช้อำนาจที่เหนือกว่าภายใต้ระบบคิดแบบปิตาธิปไตยในการกำหนดวาระข่าวสารผ่านสื่อในฐานะที่เป็น บรรณาธิการ ผู้ประพันธ์ ผู้เขียนบทภาพยนตร์ ฯลฯ รวมทั้งอำนาจตามสถานะและบทบาททางสังคมที่จัดวางให้ชายมีสถานะเหนือหญิง เสียงของผู้ชายภายใต้ภาคปฏิบัติของการอำนาจจึงดังและฟังชัดกว่าผู้หญิงในวาทกรรมพรหมจารี แม้ผู้หญิงส่วนหนึ่งจะมีโอกาสเป็นนายทวารข่าวสาร (gate keeper) ในพื้นที่ของสื่อสตรี ทว่าการสื่อสารเรื่องราวของพรหมจารีกลับชี้ให้เห็นแง่มุมที่ว่า “พรหมจารี” มีฐานะเป็นเพียง “ชิ้นส่วน” ซึ่งอาศัยหรือติดตั้งอยู่บนร่างกายผู้หญิงเท่านั้น แต่ผู้หญิงไม่ใช่ “เจ้าของสิทธิอันชอบธรรม” ของพรหมจารีตามการกำหนดของวาทกรรมในสังคมภายใต้การกำกับของอุดมการณ์ชุดต่าง ๆ ผู้ชายกลับเป็นผู้ใช้อำนาจในการกำหนดคุณค่าของพรหมจารีผ่านการยอมรับยกย่องผู้หญิงที่สามารถรักษาพรหมจารีนั้นไว้ได้ ผู้ชายยังเป็นผู้ทำลายพรหมจารีทั้งอย่างถูกต้องภายใต้สถาบันการแต่งงาน หรือการทำลายอย่างไม่ถูกต้องด้วยการฉุดคร่า ช่มชู้ และการทำให้พรหมจารีกลายเป็นสินค้า ที่สำคัญผู้ชายยังเป็นผู้ทำหน้าที่คืนกลับคุณค่าให้แก่ผู้หญิงที่เสียพรหมจารีด้วยการสร้างวาทกรรมความรักความดีมาแทนที่ความบริสุทธิ์ที่สูญเสียไป รวมทั้งการรื้อถอนวาทกรรมพรหมจารีด้วยวาทกรรมทางการแพทย์ สถานะของผู้หญิงในวาทกรรมพรหมจารีจึงเป็นเพียงความเจียบจ้น หน้าซ้ำสื่อสตรีโดยผู้หญิงบางส่วนยังได้ทำหน้าที่ในการผลิตซ้ำส่งต่อวาทกรรมพรหมจารีนี้อีกด้วย

การต่อสู้ของผู้หญิงเพื่อยุติความรุนแรงต่อสตรีตั้งแต่ ปี 2449 เป็นต้นมา กระทั่ง 2519 ตามที่เคยปรากฏในงานวิจัยหลายเรื่อง (จิตติมา, 2538; อรชума, 2545) มีจุดเน้นไปที่การเรียกร้องสิทธิของผู้หญิงในด้านการศึกษา อาชีพ ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นหลัก มิติด้านร่างกายในแง่มุมมองด้วยพรหมจารีซึ่งใกล้ชิดกับผู้หญิงมากที่สุดกลับเป็นเรื่องที่ไกลตัวจากสำนึกเรื่องความเท่าเทียม ทำให้สิทธิในการควบคุมเนื้อตัวร่างกายของตนเองเป็นประเด็นที่ถูกเรียกร้องหลังสุด ทั้งๆที่เป็นเรื่องใกล้ตัวที่สุดและเป็นหัวใจของสิทธิความเป็นมนุษย์ที่ควรได้รับการปกป้องในด้านร่างกายเป็นพื้นฐาน เหตุที่การเรียกร้องสิทธิในร่างกายดังเช่นประเด็น “พรหมจารี” เป็นเพียงเสียงแผ่วเบา เพราะการละเมิดสิทธิดังกล่าวมักเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ยาก หรือมองไม่เห็น ต่างจากประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงในด้านอื่น ๆ บริบทที่แตกต่างระหว่างปี พ.ศ.2449-2519 จากหน่ออ่อนของดอกไม้สิทธิสตรีที่เริ่มลงดินในยุคบุกเบิกสื่อสตรีและขบวนการสตรีนิยมแบบเสรีนิยมในประเทศไทย และเบิกบานถึงขีดสุดในสมัยประชาธิปไตยเบ่งบานระหว่างปี พ.ศ. 2516-2519 ยังไม่สามารถปลุกกระแสความสนใจของผู้หญิงให้ตระหนักถึงสิทธิในร่างกายเมื่อเทียบกับการตื่นตัวในสิทธิในระดับโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง นอกจากนี้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างอุดมการณ์ของสังคมซึ่งจัดวางผู้หญิงให้อยู่ภายใต้ ปิตาธิปไตย ทุนนิยม และชนชั้น ได้ทำให้เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะของการยอมรับอุดมการณ์นั้นไว้โดยไม่ตั้งคำถาม ทั้งยังแทรกซึมเข้าสู่เนื้อในเพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้กับวาทกรรมพรหมจารี ท้ายที่สุด “พรหมจารี” ซึ่งเป็นส่วนบอบบางและไม่คงทนของร่างกายจึงกลายเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อยที่ไม่ถูกหลอมรวมเข้ากับขบวนการต่อสู้ของผู้หญิงในสังคม

การหายไปของผู้หญิงในวาทกรรมพรหมจารีจึงหมายถึงความเจียบจ้นในบทบาทการต่อสู้ของผู้หญิง การทำให้ผู้หญิงกลับมาในวาทกรรมพรหมจารีคงไม่ใช่การทำให้ผู้หญิงปรากฏตัวในสถานะของผู้ถูกกดขี่แต่ผู้หญิงต้องอยู่ในฐานะผู้ต่อสู้ต่อวาทกรรม และใช้วาทกรรมนั้นเป็นจักรกลขับเคลื่อนไปสู่การแก้ปัญหา ผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่าความไม่ต่อเนื่องของวาทกรรมในลักษณะของการสร้างรอยร้าว การปรับแก้ การแตกหัก และการกลายพันธุ์ของวาทกรรมได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวาทกรรมพรหมจารีในภาคกดขี่ แต่สิ่งที่หายไปใน

ประวัติศาสตร์ก็คือการนำยุทธวิธีความไม่ต่อเนื่องเหล่านี้ย้อนรอยมาใช้ในการสู้กลับ คล้ายกับหนามยอกก็ต้องเอาหนามบ่ง ซึ่งสามารถทำได้ด้วยวิธีเดียวกับความไม่ต่อเนื่องในวาทกรรมภาคทศชี้ โดยการสร้างรอยแตกร้าวของวาทกรรมให้เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงวาทกรรมความรุนแรงต่อผู้หญิง จากนั้นทำให้วาทกรรมปริตกด้วยการปรับไปสู่ความหมายใหม่ที่ยังคงเค้าความหมายเดิมอยู่ หรือหากต้องการเปลี่ยนความหมายความรุนแรงแบบหักโค่นความหมายเดิมอย่างฉับพลัน ก็อาจใช้ยุทธวิธีการแตกหักวาทกรรม และการกลายพันธุ์จะนำไปสู่การกลับหัวกลับหางของวาทกรรมในระยะเวลาอันยาวนาน

การใช้ “ความไม่ต่อเนื่องของวาทกรรม” ในการละลายภูเขาน้ำแข็งของความรุนแรงต่อผู้หญิงซึ่งหมายถึงการทำลายฐานรากของความรุนแรงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรม ไม่ใช่ยุทธวิธีต่อสู้ต่อวาทกรรมพหุมจารีในลักษณะการปฏิวัติถอนรากถอนโคนแบบพริบตาภายในชั่วข้ามคืน แต่เป็นภาคปฏิบัติการแบบค่อยเป็นค่อยไป เป็นยุทธวิธี “น้ำหยดลงหิน” หรือ “น้ำซึมบ่อทราย” เฉกเช่นเดียวกับที่วาทกรรมความรุนแรงต่อผู้หญิงในภาคการกตชีได้ใช้ระยะเวลายาวนานนับร้อยนับพันปีในการค่อย ๆ สถาปนา ปลุกฝัง และผลิตซ้ำวาทกรรมการกตชีผู้หญิงมาก่อนเช่นกัน

บรรณานุกรม

- จิตติมา พรอรุณ.(2538). การเรียกร่องลึงธิสตรีในสังคมไทย พ.ศ.2489-2519. วิทยานิพนธ์ อ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. (2551). ประวัติศาสตร์ของเพศวิถี. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2541). ผู้หญิงและอำนาจ: การเขียนแบบผู้ชาย. ใน สตรีศึกษา 1 ผู้หญิงกับประเด็นต่างๆ, กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- พิมพ์ฤทัย ชูแสงศรี. (2538). ความคิดของผู้หญิงในนิตยสารผู้หญิง พ.ศ. 2500-2516. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ยศ สันตสมบัติ. (2537). มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยศ สันตสมบัติ. (2535). แม่หญิงสืบทอด ชุมชนและการค้าประเวณีในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นการพัฒนา.
- ลลนา กาตวิบูลย์. (2544). การเมืองของการให้ความหมาย: นัยของผู้หญิงไม่ดี. วิทยานิพนธ์ ร.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วิภาภรณ์ กอจัญจิตต์.(2545). การวิเคราะห์ภาพเสนอ “ความขาว” ใน โฆษณาโทรทัศน์. วิทยานิพนธ์ ว.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- อรชุนา เก่งชน.(2545). การเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมยุคบุกเบิกที่ปรากฏในนิตยสาร. วิทยานิพนธ์ นศ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- Foucault, M. (1972). The Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language. New York: Pantheon.
- Foucault, M. (1990). The History of Sexuality, Volume 1: An Introduction. London: Penguin Books.

ภาพและตารางอ้างอิง

ภาพ 1 คุณจะได้ชม ช่างสาว แม่ครัวเป็นคุณแม่

ที่มา: สตรีสาร, 4 สิงหาคม 2517